

HAMAS-İSRAİL ÇATIŞMASI DEĞERLENDİRMESİ (03 Kasım 2023)

1. TARİHİ SÜREÇ:

YAHUDİLERİN FİLİSTİN TOPRAKLARINDAN ÇIKARILMASI

İsrail ve Yahuda Krallıklarının tarihi **Demir Çağı**'na dayanır. M.Ö. 720 yılı civarında Asur İmparatorluğu İsrail Krallığını yok etmiş, Yahuda daha sonra Babil İmparatorluğu, Fars İmparatorluğu ve Helen İmparatorlukları tarafından fethedilmiştir. M.Ö. 110 yılında gerçekleştirilen ve başarılı olan Maccabean İsyanı bağımsız bir Yahudi krallığının önünü açmış fakat M.Ö. 63 yılında Haşmonayim Hanedanı, Roma İmparatorluğunun bağımlı devleti olunca bu girişim başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu olay neticesinde M.Ö. 35 yılında Herodyen Hanedanlığı ve M.S. 6 yılında Yahudiye kurulmuştur. Yahudiye, Yahudi- Roma Savaşları'nda düşene kadar Roma İmparatorluğu bölgesi olmuştur.

Yahudi- Roma Savaşları sırasında bölgede büyük çaplı tahribat meydana gelmiş, Hz. İsa'nın çarmıha gerilmesine sebep olduğu iddia edilen Yahudiler yaşadıkları topraklardan göç ederek önce günümüz Rusya topraklarına, Roma İmparatorluğunun yıkılmasıyla da Avrupa'ya yerleşmişlerdir.

SİYONİST HAREKETİN BAŞLAMASI

Dünyada Siyonist hareketi başlatan kişi **Dr. Theodore Herzl**'dir. (1860-1904) Viyana Gazetesi'nin Paris muhabiri olan Herzl'in 1896 yılında "**Yahudi Devleti**" isimli kitabı yayınlanmıştı. Siyonist hareketin amacı, Roma İmparatorluğu tarafından Filistin'den sürgün edilen Yahudilere bir yurt bulunmasıydı. Herzl, ilk Siyonist kongresini 1897'de **İsviçre-Basel'de** topladı. Daha sonra Viyana'da Dünya Siyonist Örgütü kuruldu ve 1901 yılında Filistin'den toprak alınması için Yahudi Milli Fonu oluşturuldu.

Herzl, Filistin'de kazanılacak bir yurt için önce Osmanlı Padişahı **2'nci Abdülhamit** ile görüştü ancak olumlu cevap alamadı. Daha sonra İngiltere Sömürgeler Bakanı ile yaptığı görüşmede **Kıbrıs, El Arış** (Mısır, Sina Yarımadasının kuzeyi) bölgeleri olmayınca **Uganda**'da bir Yahudi Bölgesi kurulması konusunda anlaştılar. Ancak kısa bir süre sonra toplanan Dünya Siyonist Konferansında delegelerin çoğu buna karşı çıktı. Siyonist hareketi için Filistin düşünülüyordu.

Herzl'in avukatlığını yapan, Yahudilere Filistin'de bir yurt verilmesi düşüncesinin en büyük savunucusu olan Lloyd George'nin 1916'da Birleşik Krallık'ın başbakanı olmasıyla, bu düşünce daha da belirgin hale geldi. Lloyd George (1863-1945) Ortadoğu'yu ve özellikle Filistin'i İngiltere için yaşamsal bir çıkar alanı olarak görüyor, Siyonizm ile ittifakın İngiltere'nin savaş ve barış ihtiyaçları için yararlı olacağına inanıyordu. **1914 yılında** Filistin'de **80 bin Yahudi** vardı. Buna karşın **Arapların** sayısı ise **650 bindi**.

OSMANLI İMPARATORLUĞU VE FİLİSTİN

Filistin, Yavuz Sultan Selim zamanında, Mercidabık Muharebesi'nden (1516) sonra Osmanlı İdaresine girmiştir. Kanuni Sultan Süleyman da çevresiyle birlikte bölgenin fethini tamamlamıştır.

1'inci Dünya Savaşı sonunda Hindistan yolunun kontrolünü kaybetme endişesi nedeniyle, Lloyd George'in talimatıyla Mısır'daki İngiliz kuvvetleri Gazze'de Osmanlı ordusuna 1917 yılında 26 Mart ve 29 Nisan'da iki saldırı düzenledi. Ağır kayıplar vererek başarısız oldular. 31 Ekim'de İngiliz kuvvetleri yeniden taarruza başladı ve 8 Aralık **1917'de Kudüs düştü.**

Sina Cephesinde bunlar olurken İngiltere Hükümeti içinde de Yahudilere bir yurt sağlanması konusundaki tartışmalar devam ediyordu. **2 Kasım 1917'de** İngiltere Dışişleri Bakanı Balfour tarafından, İngiliz Yahudileri arasında en parlak isim olan Lord Rothschild'e tarihe "**Balfour Deklarasyonu**" olarak geçen bir mektup sundu. Mektupta Krallık hükümetinin Filistin'de Yahudi halkı için milli bir yurt kurulmasını uygun karşıladığı ve bu hedefin gerçekleştirilmesini kolaylaştırmak için elinden geleni yapacağını belirtti. Balfour Deklarasyonu Amerika'da yaşayan **üç milyona yakın Yahudi** arasında Siyonist hareketin ve düşüncelerin gelişmesinde önemli bir rol oynadı.

İSRAİLİN KURULUŞUNA GİDEN YOL

5 Mayıs 1920'de Milletler Cemiyetinin Filistin'i **İngiliz mandasına** bırakmasının ardından Yahudiler Filistin'e yerleştirilirken, bu durumdan rahatsız olan Araplar Yahudi yerleşimcilere saldırılar düzenleyip onları büyük sıkıntıya soktular. Bunun üzerine Yahudiler "**Hagana**" adlı çeteler kurarak Araplara karşı saldırılarda bulunmaya başladı. O sıralarda Avrupa'da çeşitli ülkelerde yerleşmiş ve antikacılık, sarraflık ve ticaret yaparak zengin olmuş Yahudiler bu saldırılardan dolayı buldukları yerde kaldılar. Fakat Almanya'da **Nazi partisinin doğuşu**, Nazi Almanya'sı döneminde, SS güçleri tarafından işgal edilen sınırlar içerisinde yaklaşık **6 milyon Yahudi'nin sistemli bir şekilde öldürülmeleri** sonucu Avrupa'dan Filistin topraklarına büyük bir Yahudi göçü başladı.

9-11 Mayıs 1942 tarihlerinde New York'ta yapılan Dünya Siyonist Teşkilatı olağanüstü kongresinde kabul edilen **Biltmore Programı** adlı belge ile Yahudiler Filistin topraklarına göç ve Filistin'in Yahudi Devleti olması konusundaki isteklerine destek buldular. Bu gelişmelerin sonucu olarak 2'nci Dünya Savaşı sonrası Dünya Yahudilerinin büyük bir kısmı Nazi korkusuyla Filistin'e yerleşmiş.

Filistin'e Yahudi göçleri sonunda **Hagana**, silahlı terör eylemlerine girişti, **King David Oteli** bombalı saldırısı gibi çeşitli terör eylemlerinde yüzlerce sivili öldürdü ve Filistin'de Arap sivillere yönelik katliamlara girişti.

2'nci Dünya Savaşı'nın müttefiklerin galibiyetiyle bitmesinden sonra, Filistin problemi son safhasına ulaştı. İngiltere'nin talebi neticesinde, 2 Nisan 1947'de BM Genel Kurulunda Filistin sorununun çözümü için bir komite kurulması kararı alındı. **Avustralya, Kanada, Çekoslovakya, Guatemala, Hindistan, İran, Hollanda, Peru, İsveç, Uruguay ve Yugoslavya**'dan oluşan 11 üyeli BM Filistin Özel Komitesi (UNSCOP) Filistin'de incelemeler

yaparak çalışmalarını sonucunda **Çoğunluk Planı** ve **Azınlık Planı** adında iki tasarı hazırladı. Çoğunluğun desteklediği Taksim Planı, Filistin'de bağımsız bir Yahudi devleti, bağımsız bir Arap devleti ve Kudüs'te BM gözetimi altında uluslararası bir bölge kurulmasını öngörüyordu. **29 Kasım 1947**'de BM Genel Kurulu'nda yapılan oylama sonucunda Filistin'in Arap ve Yahudi devletine bölünmesi, Kudüs kentinin uluslararası gözetim altında olması kabul edildi. **14 Mayıs 1948**'de 30 yıllık İngiliz manda yönetimi son bulmasıyla birlikte İsrail Devletinin bağımsızlığı ilan edildi.

İSRAİL'İN KURULUŞU SONRASI BÖLGEDEKİ ÇATIŞMALAR

İsrail Devleti'nin kuruluşunun ilan edilmesinden birkaç saat sonra Arap Birliği İsrail'e savaş açtı. Mısır, Ürdün, Suriye ve Irak kuvvetleri üç yönden saldırıya geçerek önemli ilerlemeler kaydettiler. Ancak İsrail'in planlı savunması üzerine savaş Araplar aleyhine dönüştü. İsrail savaş sonunda 1947'de taksim planı ile elde ettiği **%56'lık Filistin toprağını %78'e çıkardı**. Filistinli Araplar, kendi topraklarını, sonra dönebileceklerine dair aldıkları sözlere dayanarak, İsrail güçleri ve Yahudi silahlı kuvvetlerinin saldırılarından dolayı terk edip **"Filistinli mülteciler"** oldu. 700,000 Filistinli, evlerini terk etmek zorunda kalarak komşu ülkelere veya Arapların yoğun olduğu bölgelere sığındılar. Yurtlarını terk eden Filistinliler'den 250.000'i Gazze'ye yerleştirildi. Savaş, 1949 yılında, İsrail'in Arap komşularıyla ateşkes anlaşmaları imzalamasıyla sona erdi.

Bölgede Ekim 1956-Mart 1957 arasında **Süveyş krizi** meydana geldi. Süveyş Krizi, Süveyş Savaşı ya da İkinci Arap-İsrail Savaşı bir tarafta Mısır, diğer tarafta İngiltere, Fransa ve İsrail ve üçüncü tarafta Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşmiş Milletler 'in olduğu, Mısır'ın Süveyş Kanalı'nı kamulaştırma isteği nedeniyle gerçekleşti. Bunun üzerine İsrail'in Mısır'ı işgal etmesinden bir gün sonra, İngiltere ve Fransa toplu bir ultimatomla İsrail ve Mısır'ı uyardılar ve ardından Kahire'yi bombalamaya başladılar. İngiliz ve Fransız birlikleri yıl sonundan önce ülkeden ayrıldılar ama İsrail güçleri 1957'nin martına kadar ülkede kaldı.

5 Haziran 1967'de Orta Doğu'nun çehresini kalıcı bir şekilde değiştiren **Altı Gün Savaşları** patlak verdi. İsrail'in Filistin işgalinin başlangıcını temsil eden ve İsrail ile **Mısır, Ürdün** ve **Suriye** arasında geçen bu savaş sonucunda İsrail, Mısır'dan Gazze ve Sina Yarımadası'nı, Suriye'den de Golan Tepeleri'ni aldı. Ürdün güçlerini de Batı Şeria ile Doğu Kudüs'ten çıkararak topraklarını dört katına ulaştırdı.

Bu savaştan 6 yıl sonra **1973 yılında**, Yahudilerin en önemli dini bayramı **Yom Kippur** yani Kefaret Günü'nde Mısır ve Suriye İsrail'e karşı taarruza geçti. Savaşın büyük bir bölümü, 1967'de İsrail tarafından işgal edilmiş Sina Yarımadası ve Golan Tepelerinde gerçekleşti. Arap koalisyonunun Süveyş Kanalı'nı başarılı bir şekilde geçmesiyle ve Mısır kuvvetlerinin çatışmasız bir şekilde Sina Yarımadası'na ilerlemesiyle başlayan savaşta, Arap koalisyonu İsrail tarafından çok geçmeden geri püskürtüldü. İsrail kuvvetleri daha sonra Mısır'a karşı saldırıya geçti. Süveyş Kanalı'nı geçerek Mısır'a girdi. 18 gün süren savaş Birleşmiş Milletler, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya'nın araya girmesiyle sona erdi.

1982 yılında İsrail Lübnan'ı işgal etti. Lübnan sınırına yakın yerleşim birimlerini saldırılardan korumak için ülkeye girdiğini savunan İsrail güçleri, Eylül ayında başkent Beyrut'u işgal etti. İsrail işgaline karşı **ilk intifada** 9 Aralık 1987'de başladı. Sivil itaatsizlik biçimini alan eylemler çerçevesinde grevler düzenlendi, İsrail ürünleri boykot edildi. 6 yıllık süreçte çok sayıda sivil hayatını kaybetti. İsrail Ordusu'nun silahlı askerlerine Filistin halkı

taşlarla karşılık veriyordu. 1993 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) Başkanı **Yaser Arafat** ve İsrail Başbakanı **İzak Rabin** arasında Oslo Barış Anlaşması imzalandı. Kasım 1995'te anlaşmanın mimarlarından İzak Rabin aşırı sağcı İsrailli bir öğrenci tarafından öldürüldü.

2001 yılında İsrailli siyasetçi Ariel Şaron'un Mescid-i Aksa'yı ziyaret etmesinin ardından başlayan protesto eylemleri zamanla **2'nci İntifada**'ya dönüştü. Dalgalar halinde düzenlenen intihar saldırılarının ardından İsrail Batı Şeria'nın neredeyse tamamını işgal etti. 2005 yılında İsrail Gazze şeridinden çekilme kararı aldı.

Temmuz 2006'da İsrail, Lübnan'a karşı ikinci kez savaş açtı. Kriz, Lübnan'da yerleşmiş Hizbullah örgütünün, 12 Temmuz 2006 tarihinde 2 İsrail askerini kaçırmaması ve 8'ini öldürmesiyle başladı. Bunun üzerine İsrail, Lübnan'a hava ve kara saldırıları yaptı ve ülkenin limanlarını denizden ablukaya aldı. İsrail'in bu davranışına karşılık olarak Hizbullah, güney Lübnan'dan İsrail'in kuzeyine yaptığı füze saldırılarını şiddetlendirdi. Bir aydan fazla süren çatışmaların ardından, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin aldığı karar uyarınca 14 Ağustos 2006 yılında taraflar saldırılarını durdurdu.

2014 yılında İsrail Gazze Şeridi'ne yönelik kara, hava ve deniz operasyonlarını içeren askerî harekât başlattı. Hamas militanları tarafından 3 İsrailli gencin kaçırılıp öldürülmesi sonucu İsrail militanların liderlerini tutuklamak için başlattığı harekât yaklaşık yedi hafta sürdü.

6 Mayıs 2021'de, İsrail Yüksek Mahkemesinin Kudüs'ün Şeyh Cerrah Mahallesinde oturan bazı Filistinli ailelerin evlerinden zorla çıkarılmasına ve başka bir yere yerleştirilmesine karar vermesi üzerine başlayan, ardından Mescid-i Aksa'daki Filistinlilere orantısız müdahale sonrası devam eden protestolarla büyüyen ve daha sonra karşılıklı saldırılara dönüşerek devam eden **İsrail-Filistin çatışmaları** oldu. 10 Mayıs 2021'de başlayan hava harekâtı ve çatışmalarda çok sayıda Filistinli öldü.

Sonuç olarak 1947 yılından itibaren günümüze kadar olan çatışmalar sonucunda Filistin toprakları aşağıdaki gibi şekillendi.

1947'den günümüze Filistin toprakları

Yukarıda anlatılan bu gelişmelere paralel olarak **1987 yılında** Şeyh Ahmed Yasin, Abdülaziz el Rantisi ve Muhammed Taha tarafından ilk intifadanın başlangıcında Mısır'daki Müslüman Kardeşler örgütünün Filistin kanadı olarak, "Filistinli Müslümanlar için Filistin'in kontrolünü İsrail'den almak adına kutsal bir savaş vermenin dini bir görev" olduğuna inanan **Hamis örgütü** kurulmuştur. Hamas'ın örgütlenme yapısı, siyasi kanat, askeri kanat ve sosyal kanat olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. Siyasi kanat, Hamas'ın dış ilişkilerini, stratejik kararlarını ve medya iletişimini yürüten bölümdür. Askeri kanat, **İzzeddin el-Kassam Tugayları** isimli Hamas'ın silahlı mücadelesini yürüten bölümdür. (30.000-40.000 civarında askeri gücü olduğu tahmin edilmektedir.) Sosyal kanat, Hamas'ın hayır işleri, eğitim, sağlık ve diğer sosyal hizmetlerini yürüten ve halk desteğini arttırmaya çalışan bölümdür. ABD, Kanada, Birleşik Krallık, Mısır, Avustralya ve Japonya Hamas'ı terör örgütü olarak tanımaktadır.

2006 yılında yapılan seçimleri Hamas örgütünün kazanmasından sonra Gazze'nin kontrolü Hamasın eline geçmiş, İsrail'de aşırı sağcı hükümetin iktidara gelmesi ile Filistinlilere yönelik saldırılarda artışlar gözlenmiştir.

2. GÜNCEL GELİŞMELER

07 Ekim 2023 tarihinde Hamas İsrail'e detaylı planlanmış sofistike bir saldırı düzenlemiş, İsrail'e roket saldırısı yaptığı sırada eş zamanlı olarak Filistinli militanlar, kamyonlar, kamyonetler, motosikletler, buldozerler ve yamaç paraşütleri kullanarak Gazze'den İsrail'e sızarak yüzlerce asker ile sivil öldürmüştür.

Takip eden süreçte İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, saldırılara karşılık topyekûn savaş ilan ederek, ilgili silahlı aktörlerin barındığı Gazze'ye yönelik hava saldırılarının başladığını duyurmuştur.

İsrail'e destek veren ülkelerden **ABD 2, Fransa ve İngiltere'nin** 1'er uçak gemisi ve ayrıca **Çin 6** gemi bölgeye sevk etmiştir. ABD ayrıca 1 amfibi gemisini de yollamıştır.

ABD'nin de bildirimlerine istinaden 28 Ekim'de İsrail Başbakanı Netanyahu, ateşkes olmayacağını, ateşkesi kabul etmenin Hamas'a teslim demek olduğunu, ABD'ye **Pearl Harbour** saldırısı yapıldığında ateşkes olmadığını ve **İncil**'de de barışın ve savaşın zamanının olduğunu belirtmiştir.

29 Ekim'de ABD Başkan Yardımcısı Kamala Harris, Hamas'ı dışlayarak Filistinlilerin de İsrailiilerle aynı güvenliği ve onuru hakkettiğini, İsrail'in savaş kurallarına bağlı kalması gerektiğini ve ABD'nin İsrail ve Gazze'ye **asker gönderme planlarının olmadığını** belirtmiştir.

30 Ekim'de Filistin Başbakanı Muhammed İştıyye, iki devletli çözüm olmadan İsrail ile iş birliği yapılamayacağını bildirmiştir.

Bugüne kadar devam eden çatışmalarda yaklaşık 1500 İsraili ile 9000 Filistinli ölmüştür. Son olarak da İsrail tankları Gazze'de Selahattin Caddesine girmiş ve 30 Ekim gecesi Türk-Filistin Dostluk Hastanesi bombalanmıştır.

3. DEĞERLENDİRME

ASKERİ AÇIDAN:

Hamas'ın envanterinde kendi ürettikleri **Kassam** (10 km'ye kadar), **Quds 101** (16 km'ye kadar), **Grad** (55 km'ye kadar), **Sejil 55** (55 km'ye kadar), **M-75** (75 km'ye kadar), **J80** (80 km'ye kadar), **Fajr** (100 km'ye kadar), **R-160** ve **A120** (120 km'ye kadar) ile, çeşitli ülkelerden temin ettikleri **Fajr-3** (İran, 43 km'ye kadar), **Fajr-5** (İran, 75 km'ye kadar) ve **M-302** (Suriye, 200 km'ye kadar) füzeleri bulunmaktadır. Kesin teyidi yapılmamış olsa da **Ayyâş 250** isimli füzenin de Hamas'ın elinde bulunduğu ve bu füzenin 250 km'ye kadar ulaşabildiği söylenmektedir. İsrail istihbarat raporlarında Hamas'ın elinde **13.000** civarında roket ve füzenin bulunduğu, ancak sadece 7 Ekim günü **2200** füze ve roketin atıldığı düşünüldüğünde, Hamasın füze sayısının çok daha fazla olduğu ve örgütün üretimin yüksek olduğu değerlendirilmektedir.

Öte yandan Hamas'ın roket ve füzelerine karşı kullanılabilecek İsrail'in elindeki tek hava savunma sistemi olan **Demir Kubbe** (Davut'un Sapanı ve Arrow sistemleri uçak, SİHA ve balistik füzelere karşı koruma sağlamaktadır), Hamasın 7 Ekim'deki çoklu füze saldırısı sonucu kendinden beklenen %80'lik önleme performansını sağlayamamıştır. Bunun başlıca nedeni olarak, sistemin bazı füze ve roketleri algılayamamış olması gösterilebilir. Ayrıca, demir kubbenin füze ve top mermilerini önleme maksatlı kullandığı Tamir füzelerinin maliyeti, atılan füze ve top mermilerinden çok daha pahalıya gelmektedir. Örneğin; Hamas tarafından atılan bir Kasım füzelerinin yaklaşık maliyeti **800 USD**, Grad roketinin maliyeti sadece **birkaç bin USD** iken, demir kubbenin kullandığı füzenin maliyeti **20.000-100.000 USD** arasında değişmektedir. Maliyet etkinliği yönüyle, atılan roketin tehdit oluşturup oluşturmadığına demir kubbe komuta kontrol merkezi tarafından karar verilerek demir kubbenin angaje olup olmayacağı algoritması işletilmektedir.

Demir Kubbenin füzeleri önlemede başarılı olamamasının **birinci nedeni**, 7 Ekim gününde atılan roketlere karşı seçici davrandığı, doğal olarak atılan her roket ve füzeye bu nedenle angaje olunmadığı söylenebilir. **İkinci neden** olarak da roketleri engellemeye çalışan hava savunma sisteminin kapasitesinin üstünde roket/füze atılarak, sistemin geçirgenliğini artırmak şeklinde tanımlanabilir. Hamas'ın ucuz roketlerle, demir kubbeyi yorduğu ve peşinden gelen roketlerin füze kalkanını bu sayede aşabildiği değerlendirilmektedir.

İsrail ordusunun 30 Ekim'de Gazze'ye tank ve piyadelerle karadan öncü ve kapsamı dar operasyon için girmesi cebri keşif maksatlı olabileceği, kapsamlı bir kara hareketinin şartlarının oluşturulması için tehdit yapısının anlaşılması için yapıldığı mütalaa edilmektedir.

Derinliklerinin 50-70 metre, genişlikleri 2 m (yer yer bir aracın geçeceği kadar geniş) ve **500 km kadar uzunluğunda** olan tünellerin, İsrail'in olası kara harekâtında Hamas'a **asimetrik bir avantaj** kazandıracığı, olası bir tünel harekâtında İsrail ordusunun, önceden elde edilen istihbarat raporlarına istinaden öncelikle yeraltına inip tünelleri bulmakta ve yok etmekte uzmanlaştığı belirtilen, "Yahalom" (Gelincik) isimli özel birliklerini kullanabileceği değerlendirilmektedir.

SAVUNMA SANAYİİ AÇISINDAN

Hamas, Gazze'den bir-iki kişilik oturma yeri olan paramotorlarla İsrail topraklarına sızmıştır. İsrail savunma güçlerinin radarları ve hava savunma birlikleri bu tür bir saldırıyı önleyecek şekilde radar ve hava savunma sistemlerine sahip olmadığından şok bir saldırıya maruz kalmıştır. Bu tür radarın algılayamadığı süratlerdeki hava araçlarına yönelik tedbir geliştirilmesinin,

Hamas, Gazze Şeridinde en az 1300 adet 500 km kadar uzunluğunda olduğu bilinen tüneller inşa etmiştir. İsrail ordusunun yeraltı tünellerini kullanılamaz hale getirmek için "**sünger bombası**" adı verilen, patlayıcı içermeyen, iki farklı kimyasal sıvının birleşmesiyle çalışarak köpüğe benzer bir madde oluşturması sonucunda hızla genleşen maddenin tünel girişini hızla kapatmasını sağlayan bir silah kullanabileceği, ayrıca tünellerde **robotlar** ve **dron** kullanmayı test edebileceği, tünel içinde kullanılabilecek şekilde özel dron ürettiği, sayıları binlerce olan bu tünellerin giriş-çıkışlarının tamamının kapatılmasının oldukça zor olabileceği,

Hamasın gerçekleştirdiği çoklu füze saldırısında Demir Kubbe sisteminin algoritması ve/veya sair sebeplerden dolayı ilk gün için istenilen performansı göstermemesine rağmen kısa, orta ve uzun menzilli füze/roket savar sistemlerinin geliştirilmesine devam edileceği,

İsrail ordusunun Gazze'de kritik hareketler öncesinde internet ve her türlü iletişimi kestiği, uydu bağlantılı sistemlerin muhaberenin devamı açısından önem arz ettiği değerlendirilmektedir.

4. SONUÇ:

Tarafların açıklamalarındaki motivasyona bakıldığında;

Çatışmanın başından itibaren İsrail'in hamiliğine soyunan başta **ABD, İngiltere, Fransa** ve **Almanya'nın** bölgeye askeri unsurlar sevk etmeleri, buna karşın denge politikası izlemeye çalışan ülkelerin açıklamaları dünya savaşları öncesi oluşan taraflar/blokları/ittifakları akla getirmesi nedeniyle, bu çatışmanın **öngörülemeyen harplere evrilebileceği**,

İsrail'in ABD desteği ile tüm uluslararası kamuoyu tepkilerine aldırmaksızın asker sivil ayrımı yapmadan Gazze'nin kuzeyini veya tamamını **işgal edebileceği**,

İsrail'in hareketinin sivil katliamına dönüştüğü gerekçesi ile meşruiyetini kaybedebileceği ve uluslararası toplumdan tepkilerin daha da yükselmesi ve ABD'nin desteğini çekmesi sonucu tarafların **ateşkes** şartlarında anlaşabilecekleri,

İsrail'in harekâtına devam edeceği, bölgesel güçlerin tepkilerinin zamanla artabileceği savaşın tüm **Ortadoğu'ya yayılabileceği**,

Türkiye'nin savaşın başından beri izlediği akılcı ve dengeli politikaları sürdürmesinin uygun olacağı ve değerlendirilmektedir.